List 11.

NOVICE

Tečaj XXXIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 17. marcija 1875.

Obseg: Nespametno požiganje v gozdih. — Stelja in gnoj. (Dalje.) — Postava o obrambi poljščine. (Dalje.) — Mrvice slovniške in slovarške. (Dalje.) — O modi. — Evo kos nemške učenosti. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Nespametno požiganje v gozdih.

V resen prevdarek gozdarjem in kmetom.

Večkrat, bodi-si spomladi ali v jeseni, se primeri, da je vreme lepo in suho, tako da morejo še vedno starokopitneži po svoji navadi sebi na škodo v gozdih požigati; res! čuditi se mora človek, ako ima le količkaj pojma o gozdu, o paši in o naravi sploh, ako vidi, da se še vedno dobijo toliko brezumni gospodarji, ki požigajo na svojih posestvih steljnike in mlade gozde zarad boljše stelje in paše v prihodnjem letu. Tega pa ne pomislijo, da s tem nespametnim ravnanjem si ne le 3krat, ampak sme se reči, 9krat večo škodo napravijo kakor si jo mislijo s požiganjem odvrniti. Taki ljudje se zmirom po starem kopitu ravnajo, po istem, ko les ni imel nobene veljave, ter ljudém ni bilo treba misliti na gozde; al sedanji časi tirjajo vse drugačno gospodarstvo; les se drago prodaja, naj je te ali one baže, ki ga pred nekoliko leti ljudje še za domačo rabo niso porajtali; zdaj pa se iz najslabejega lahko lep denar skupi. Mnogo si prizadeva mati narava, da bi se zarastlo povsod še dozdaj golo skalovje; to vsak lahko vé, ki je le katerikrat hodil po gozdu ter se prepričal, da če je le malo z mahom skala obraščena, že je videl rasti mlado, komaj iz semena izlezlo drevesce. Dostikrat se mora človek res čuditi taki božji moči, da na tako plitvi podlagi more zrasti mlado drevesce, ter postati sčasom veliko in lepo drevo, ako ga kaka uima ne doseže. Res! kakor je rečeno bilo, mati narava si dosti prizadeva, pa kaj more, če pride brezumni gospodar in z veseljem zažge in pokončá ves naravini trud, da zgorí ne le trava in mladež, temuč tudi zemlja; pri vsem tem pa še misli, da si s požiganjem vrata sreče odpira.

Memo tega, da v mnogih krajih veliko delajo za pomnoženje lesa v gozdih, po druzih pa ravno nasproti s požiganjem gozde zatirajo. Slišal sem nekega bolj umnega kmeta, ki je rekel, da bi že on lahko les prodajal, ko bi ne bil njegov oče brezvestno požigal; poznam pa tudi tacega gospodarja, ki je hvaležen, ne le svojemu očetu, temuč tudi nekemu modremu možu, ki je požiganje odsvetoval, da ima zdaj lep hrastov in bukov gozd, ko ima njegov sosed le prazne goličave. Po mojem mnenji, ako bi ne požigali, bi imeli veliko več dobička kakor sedaj; pa še bilo bi ravno toliko, ali pa še več kacih 5—10 let; potem pa vzemimo le še 10 let, naj bi se posekalo vsako leto na oralu 1600 drevesec, recimo za obroče po 1 krajc. in bolj rasteče po primeri naj bi se puščali, bi se dobilo iz enega orala v 10 letih 160 gold., če tudi ne bi izrastla na štirjaškem sežnju več ko po 2 drevesca, gotovo pa jih raste več. Kolik dobiček tedaj, nasproti pa kolika škoda, če požiga!

Po mojih mislih bi morala vlada prvi korak o tem storiti, da **županom** zaukaže ostro čuvati nad takim početjem, da se po tem takem na veliko korist kmetom in celi okolici tolika škoda odvrne. J. B.

Stelja in gnoj.

(Dalje.)

§. 16. Stelja iz smerečja, jelovja itd.

Tudi bodičevje od jelovine, smerečja itd., kolikor obletuje, dá pred obletenjem deblu veliko živečnosti nazaj, kar služi za rast prihodnjega leta. (Sploh, kakor je znano, tega plemena drevje ostaja čez zimo zeleno.) Mecesnovo igličevje prav nerado gnjije, ako ni poprej uležano, in ko gnojnina za travnike je bolj škodljivo, kot koristno. Zemlja v gozdih se ravno po večem gnoji z odpadenim bodičevjem, mahom, dračjem in drugim rastlinstvom, kar se dostikrat tudi z onim vred pograbi. Po solnčnih gozdih je boljša stelja, kakor po senčnih. Vsa stelja je določno boljša, ako se poprej ugreje in uleží, posebno pa bi se to moglo zgoditi pri stelji iz senčnih gozdov. Pogostoma je stelja iz gozdov okorna, predolga, toraj se mora s travnikov pograbiti. To je napaka enkrat zato, ker taki gnoj veter izsuší in odnese, in potlej zato, ker imaš prazno delo. Sicer se gozdna stelja šteje k najslabši, zlasti za travnike. Vzrok že ni toliko v slabi tečnosti ali živežni moči, ampak še bolj v tem, ker nerad gnjije in trohní. Vsled tega se na travnikih le prav počasi gnojilna prične skazovati. Taka gozdna stelja je toraj le bolj za podoravanje primerna, ker potlej zlasti v ilovnati zemlji vendar le segnjije in se spremení v živo prst.

§. 17. Je-li stelja potrebna za snago goveje živine?

Na to vprašanje skoro ne vem, kaj bi odgovoril. Kdor bi na to gledal, kako stojí s snago živine, in kdor opazuje, da tam je živina najbolj blatnata, kjer se porabi največ stelje, bi skoro bil primoran reči: ljudje stelje ne rabijo za snago živine, temuč ravno nasproti k temu, da imajo prav nesnažno živino. Resnica je, kjer se pri nas v deželi največ stelje potrati, tam je najbolj blatnata živina. Tako kaže tudi skušnja, da povsod tam po deželi je živina najsnažniša, kjer se najmanj stelje porabi. Naj le kdo popotva po deželi, kakor

jaz, in našel bode potrjeno, kar sem rekel. (Op. Pisatelj govorí boje o Tirolskem, ker je bila izvirna nemška knjižica natisnjena v Innsbrucku.) Ni tedaj snaga zastavljena na večo ali manjšo množino stelje, ki se porabi; vzrok je vse kje drugej, namreč v tem, kako je hlev narejen, kar bomo kmalu videli. Tukaj pa že smem postaviti besede: Za največo snago goved je potreben le najmanjši del tiste stelje, katero v resnici porabimo. Eden vzrokov, ki se stavijo za silno množino stelje, tedaj čisto odpade.

§. 18. Hlev z jaslimi.

Najslabši hlevi za snago živine so hlevi z jaslimi (namesto s koritom, pri katerem je živina priklenjena). V tacih hlevih ima krava svoj obrantani prostor, ki je še navadno tesen, ter ni priklenjena (na ketinah) in more prosto hoditi in se obračati. Prosto gibanje je v tacih hlevih še največa dobrota, ki jo ima živinče. Taki hlevi so dragi, nepripravni za izkidovanje gnoja, potrebujejo silo stelje; in vendar krava še nosi velike plahte blata na sebi, in pogosto mora k manjšemu saj na pol na mokrem stati ali ležati. Res je, da živinče v takem hlevu steljo z blatom dobro zmeša in preteptá, kar je prav dobro za gnoj; vendar ta dobrota je predrago odkupljena z nesnago, s katero je živinče obdano. Ako se k temu še z gnojem napačno dela, se zgubi še tudi ta dobrota. Če tla tacega hleva vode ne držé, odteče toliko gnojnice, da se ne dá preceniti. Ako je ta podlaga rahla zemlja brez narejenega tlaka, je ta zguba neogibljiva.

§. 19. Hlevi s koriti.

Taki hlevi so že močno razširjeni. Pisavec Trientl jih imenuje jamnate hleve (Grubenställe), zakaj staja za goveda, ki so po vrsti priklenjena, je navadno nekoliko nižja. Tako mora biti, da ne more gnojnica odtekati; se vé, da bi moral pa tudi tlak vodo držati. Za take hleve je treba prav veliko stelje in vendar se skoraj ne dá obvarovati, da bi ne bila živina prav hudo oblatena in umazana. Ko se pa gnoj pod živino zlagoma zvišuje, se zlasti pri kleščevni stelji navadno zgubí veliko gnojnice, in pa še močne in goste, ki skoz vrata odteka. Kam odteka? To vsak lahko vidi. Opomniti moram tukaj, da močnatost (vlažnost) stelje nima več tolike vrednosti, kedar je pod živino ali pod težo velikega gnojnega kupa. Taka teža storí, da spod gnojnega kupa mora še zmiraj veliko gnojnice odtekati, ako se tudi toliko stelje porabi, kolikor bi je bilo sicer dosti, da se mokrotnost pridrží. Iz tega pa nasledva, da za vsak veči hlev je čisto in neogibno potrebna jama za gnojnico. Pa tudi to je iz tega razvidno, da gnojni kup naj se ne nakiduje vse previsoko; to pa nekaj zato, da se s svojo lastno težo preveč ne tlači, nekaj pa zato, da se s polivanjem z gnojnico ložej vse skozi vlažen ohrani. Zadosti je, če je 4 čevlje visok.

(Dalje prihodnjič.)

Nove postave.

Postava o obrambi poljščine,

veljavna za Kranjsko deželo.

III. O poljskih čuvajih (poljakih).

(Dalje.)

§. 25. Kar se tiče uradne stopinje v prisego vzetega čuvaja, in posebno kar se tiče verjetnosti njegovega pričevanja ter tudi njegovih pravic, prijemati in loviti take ljudí, kateri so se zasledili v kaznilnem dejanji, namerjenem proti obrambi poljščine, ali kateri so tacega dejanja zeló sumni, potem kar se tiče odjemanja takih stvarí, ki so pridobljene v kaznilnem dejanji, ali ki so bile v to dejanje odmenjene, napósled kar se tiče njegove dolžnosti, vse te stvarí in tudi prijete ljudí izročati nadstojnemu oblastvu, — veljajo določila v postavi od 16. junija 1872 (drž. zak. št. 84).

§. 26. Kedar živina okvari zemljišče, naj poljak brez okvarjenca zasobno zarubi za-nj toliko živinčet, kolikor je dovolj, da se kvara povrne (§. 1321 v obč. drž. zak.), če tega uže ni sam okvarjenec storil.

Poljski čuvaj, katerega je občina postavila, naj te rubéžni tedaj ne storí, kedar je kvaro naredila taka živina, ki je od občinske črede, katero pase pastir, ki ga je postavila občina.

§. 27. Poljaka veže dolžnost, da vsako poljsko okvarbo, katero zapazi, naj si je znano ali ne, kdo je to storil, nemudoma oznani svojemu naročniku, in sicer občinski poljak županu, a po §. 18 postavljeni poljak svojemu gospodarju ter ob enem tudi županu.

§. 28. Poljak naj takój izročí županu stvarí in orodje, kar je zaradi poljske okvarbe odvzel po §. 5. in 6. v postavi od 16. junija 1872 (drž. zak. št. 84).

Kedar živino zarubi čuvaj, ki ga je postavila občina, dolžen jo je nemudoma izročiti županu.

§. 29. Političnо okrajno oblastvo treba da o vseh v prisego vzetih poljskih čuvajih, kar jih je v njenem okraji, drží zapis, kateri naj vedno bode v razvidnosti.

Občinski glavarji (župani) oziroma zemljiški gospodarji (§. 18) so dolžni, vsako izpremembo priseznih čuvajev, katere so postavili, najpozneje v 14 dnevih oznaniti političnemu okrajnemu oblastvu, drugače jih zadene dva do deset goldinarjev globe za redno kazen.

IV. Kako je postopati in katera oblastva naj postopajo.

§. 30. Postopati o poljskih okvarbah, oziroma preiskovati jih in kaznjevati, pristojí županu tiste občine, ki se je v njenem okoliši postava prelomila.

To kazensko pravico po ukazu občinskega redú zvršuje v izročenem področji župan z dvema prisednikoma (občinskima svétnikoma) vred.

A kedar so postavljenci te občine obdolženi, da so poljsko okvarbo načinili kaki drugi občini, ali kedar se sploh stvar suče okolo take poljske okvarbe, v katero se kaže, da je zapleteno občinsko, po gori omenjenem pravilu nadstojno glavarstvo, tedaj kazensko postopanje prve stopinje pristojí političnemu okrajnemu glavarstvu.

§. 31. Kazensko postopanje se prične samo tedaj, kedar zahteva tist, kogar je zadela poljska okvarba, ali komur je pretila nevarnost, ali kedar v prisego vzeti čuvaj naravnost ovádi poljsko okvarbo.

§. 32. Župana veže dolžnost, da vse, kar izvé storjenega proti varnosti poljščine, takój oznani okvarjencem, ter da posebno tiste pregreške, ki spadajo pod občni kazenski zakon, nemudoma ovadi kazenskemu oblastvu, naj bi o njih dalje postopalo.

§. 33. Župan treba, da stvarí od poljske okvarbe pridobljene, katere je njemu poljski čuvaj izročil po §. 28, oddá okvarjenemu gospodarju, ako mu je znan.

A če okvarjenec ni znan, tedaj naj župan stori vse, česar je treba, da ga izvé, ter omenjene stvarí naj za zdaj shrani, ali, ako so take, da bi se izprídile, naj jih neznanemu okvarjencu v korist prodá na dražbo ali kako drugače k pridu pripravi.

Ako tudi se je za okvarjenca ovédalo, a on se vendar za te stvarí ali za njih vrednost ne oglasí v letu dni od tistega časa, ko se je bila poljska okvarba zgodila, tedaj naj vsi novci (denarji), kar se jih je na dražbi skupilo za te stvarí, ako jih ni nad pet goldinarjev, gredó v ubožni zaklad tistega kraja, — vendar naj občini ostane poroštvo za pravice, katere bi gospo-

dar do teh stvarí morebiti imel še med dobo zastarélosti; ako se li skupi nad pet goldinarjev, naj se novci vsi izročé političnemu okrajnemu oblastvu, da jih potem kam dalje obrne. (Kon. prih.)

Za poduk in kratek čas.

O modi.*)

Českí Fr. V. Jeřabek; iz „Lipe Hrvatske" prestavil K.

Nikakor ni negalantno proti gospém, ako govorí moški o modi, in posebno človek, ki morda vé o najnoveji modi toliko, kakor o denarnem stanu Kitajskega cesarstva.

Moda je, djal bi, posebni študijum za gospé, in vsaka trudi se, kakor bi jej bilo že prirojeno, preiskavati teoretično in praktično najglobokeje skrivnosti modine; kjer pa jo zapustí lastna skušnja, tu pomagajo neštevilni bazari in modni časniki. Take knjige so nam moškim zapečatene, navadno s sedmerim pečatom. Kedar moški piše o modi, je to res narobe svet, in moški govoreč o teh ženskih skrivnostih, enak je gospej, ki bi govorila o vojskini umetnosti, o ogradi trdnjav in o najnovejem strelnem orodji. Ne bojte se, gospé in gospodične: ne bom preiskaval praktične strani toiletne priprave, že zato ne, ker nisem pri volji stopiti v vrsto ženskih krojačev; moje stališče je vse drugo. Preglédati hočem modo le — kolikor mi kratki čas pripušča — iz njene kulturo-zgodovinske strani, kolikor se namreč dotika splošne zgodovine ljudske omike.

Najpoprej moram povedati, da mi ni nič kaj po godu najnoveji materijalistični nauk, ki človeka pripravi v bližnje sorodstvo z živinstvom. — Premalo sem prirodoslovec, da bi mogel presoditi, kako je človeška okostnica dedni grb, ki jasno dokazuje, da smo po krvi bratje z opico in krokodilom; to pa vem, da je med človekom in najbolj dovršeno živaljo nepresegljiv razloček. Ni se mi treba v dokaz tega sklicevati na ono silno razliko, da je človek kralj vseh stvarí z govorom, razumom, domišljijo itd.; opomnim samo eno precej znatno razliko — obleko namreč.

Najstareja nam znana knjiga Mojzesova „Genesis" izpeljuje obleko od sramožljivosti in to popolnoma po pravici, kajti nježnega čuta sramožljivosti ne najdemo pri nobeni živali. Najdemo pa tudi pri najmanj olikanih divjacih vsaj nekatere dele obleke, da, tudi nekakov okus med tem, ko nima tudi najbolj dovršena opica nikake potrebe obleči se. Da, celó v dôbi največe izobraženosti, kedar je doseglo blagostanje, estetična lepota in bogastvo, najviši vrhunec, ostaja pri nježnem spôlu še mnogo kinča, kateri spominja omikani narod na dobo njegovega divjaštva.

Čemu so nam dijamantni prstani in zlati uhani? Kako brezumna misel, stisniti si brez namena prst z enim ali več kovanimi krogi; in kaj še le hočem reči o neusmiljenosti mater, ki predirajo nježnim hčerkam ušesa, da va-nje vtikajo košček lesketajočega se zlata? In vendar to ni moda samo divjih Indijanov, ampak tudi mogočnih Rimljanov, elegantnih Francozov in Angležev i. dr. Kako neznatni razloček je med obročkom, katerega nosi na vratu Indijanka, in med zlato verižico, katero si je ovila okrog vratú dvorna gospá, in vendar kakošno brezno ljudske omike se nahaja med onim obročkom in to verižico; koliko napredka in iznajdeb je bilo potreba v zlatarski umetnosti, koliko tisoč sužnjih je moralo poginiti v dijamantnih dolinah Brazilijanskih, predno je bil pridobljen ta neznaten napredek.

Iz tega je razvidno, da je dosti zanimivo, v natančno spoznanje ljudstva soznaniti se z zgodovino nošinj; in gotovo se ne najde v najnoveji dobi knjiga z naslovom „zgodovina omike", ki ne bi imela pri vsaki dobi pristavljen opis stanovite mode tadanje. Iz živalstva in rastlinstva sta dva predmeta največe važnosti v tej reči: oni mali metulj, ki prede svilo, zvani sviloprejka, in mala rastlinica, iz katere se prideluje pavola. Ta na prvi pogled neznatna dvojica je tolike važnosti, da se ne dá ločiti od modine zgodovine. Tej dvojici zahvalujete dve pomorski državi svoje bogastvo in po tem svojo omiko. Srednjevečna Venecija in ž njo vsa zgornja Laška šteje po večem svojo zgodovino od onega časa, ko so prinesli sviloprejko iz Carigrada na Laško. In barbarsko Anglo-saksonsko pleme dvigne se na vrhunec omike — s svojo pavolo.

Pa idimo še dalje. Ne rečemo preveč, ako trdimo, da je zgodovina umetnosti in omike ondi napredovala, kjer je poletaval svilo predoči metulj.

Iz Kine prinešen je bil za časov mogočnega Justinijana v Carigrad, in ta čas zavzelo je to mesto prvo stopinjo v zgodovini omike; po zmagi Benečanov prišel na Laško, Francosko in Španjsko; in če je Francoska več stoletij zapovedovalka v politiki in modi skoro za ves svet, in če se bo, kar je skoro gotovo, po svojem padcu dvignila v novem blišču, mnogo bo pomagala k temu Lionska svila in izvrstni okus francoskega naroda.

Pa kar je bilo poprej s svilo, zgodilo se bo kmalo s pavolo. Gospodarstvo na morji preide od Angležev na severno-amerikansko ljudovlado, a Slovani postali bodo svetni narod, kedar prežene Rus Angleža iz krajev vzhodne Indije, kjer se prideluje pavola.

Po tem lahko je že najti postave, po katerih se ravná razširjanje in menjanje mode. — Da imajo ljudstva stalno nošo, temu vzrok ste dve lastnosti ljudskega duha: lepi okus ali lepota in posnemovanje. Prvo stvari modo, drugo jo razširja. Pa kar je lepo in okusno, je mnogokrat zeló slučajno, in utemeljeno le v kacem osebnem mnenji.

Znano je, da si včasih izvoli odlična oseba, bodi si imenitna in bogata, bodi-si na visoki častni stopinji, smešen in čuden kroj, kroj, nasprotujoč naravi in lepoti, in glej! opične lastnosti, da govorimo z Darvinom, podložni njeni poprimejo se neumnosti, in kroj postane moda. Zato se posmehuje v Šilerjevem Valenštajnu vojak tovaršu: „und wie er sich räuspert, und wie er spuckt, das habt ihr ihm genau abgeguckt." Francoska cesarica Evgenija, ki je poleg nekdanje Katarine Medicejske in markeze Pompadour, narekovala svetu modo, šla je enkrat na sprehod s trstovo palčico, in glej! drugi dan nosile so vse Parižke, tretji vse Francoske gospé enake paličice.

Anekdota pripoveduje o nekem zvitem klobučarji, kateri je bil skoro popolnoma ubožal, to smešnico. Vzame namreč svoj zadnji, nedodelani in toraj popolnoma nemodni klobuk, in gre ž njim h kralju Ljudevitu Filipu, ter ga mu pokloni. Vladar se začudi in popraša, kaj hoče s tem nenavadnim darom? „Veličanstvo! če hočete mene in mojo družino beraške palice rešiti", odvrne klobučar, „pojte samo enkrat s tem klobukom skozi „Champs Elisees". Kralj mu obljubi in tudi spolni obljubo, in glej! drugi dan so zeló popraševali za klobuke te nenavadne oblike, in za iznajditelja, in klobučar postal je bogatin.

Ta povestica, morda izmišljena, ima vendar resnično jedro, in nas podučuje, kako nastaja ono, kar zovemo modo. Ljudje in celi narodi, ki premagajo

*) Berílo iz poslednje besede čitalnice Ljubljanske.

*

vse druge po duhu in društvenih razmerah, so navadno zapovedovalci tudi v modi.

Odtod sledí, da je zgodovina mode tesno zvezana z zgodovino omike in politike. Po obrazu more se soditi duh, ki se odseva v obličje, tako po obleki značaj mesta, kraja, naroda.

Zeló malo se vé o starih Asircih; pa v podrtijah Ninivskih najdemo kroj obleke, enak onemu Egipčanov! kaj je naravnije, kakor da sklepamo iz tega na sorodstvo omike Asirske in Egipčanske? Ostroumni gledalec more v ptujem mestu spoznati že na ulici stanje in mišljenje njegovih prebivalcev. Različni slog zidanja je skoro tisto, kakor različen kroj; v obojem je dober del pretekle in sedanje zgodovine.

Menjajoča se moda moškega in ženskega kroja podobna je barometru, ki pokazuje politično in društveno stanje. Čim bolj oddaljen jo narod od onih krajev, kjer se določuje osoda narodom, čim stalniji, enoličneji je njegovo notranje življenje, tem manj se mu preminja kroj, da ne rečem moda, ker ta beseda naznanja menjo kroja, in se more le rabiti, če je narod že različne kroje nosil, in se že bolj razvil.

Zato je noša gorjanca in kmeta sploh, oddaljenega od mesta, več let, da, tudi stoletij, vedno ista, in nasproti, če se premeni, je to znamenje, da se je zgodil velik politični prevrat, kateri je imel težke nasledke za narod. Pri tem so tudi okolnosti precejšnjega vpliva; čim mirneja je doba, čim slabeje politično življenje, tem stalneja je moda; ljudje v velicih mestih menjajo kroj, narod pa ostane v stari opravi in še misli ne na drugo.

Nikoli se kroj ni tako hitro menjal, ko v burnem letu 1848. In ni se samo naglo menjal, ampak tudi brzo širil in se polastil celó ljudí, ki niso bili nikakor vneti za prekucijo; zdelo se je, kakor bi povsod divji vrtinec sukal vso Evropo, kjer je tako imenovana svoboda jela prodirati.

Le tam, kjer je bilo javno mnenje hladneje, bodi-si zarad velicega napredka, kakor na Angleškem, bodi-si zarad zaostatka, kakor v Rusiji, niso nasledovali klobučarji in krojači srečne osode bratov po ostalem svetu. Ta nevarna mednarodna mrzlica bila je tako silna, da se jej niso ubranile niti sive glave, ampak mlado in staro zabredlo je v to nevarnost.

Kdor je ostal pri starem, gotovo je dobil kak sramotiven priimek. Človek bi bil mislil, da se bodo z enim udarcem pretrgale vse vezi, ki vežejo preteklost s sedanjostjo. Pa kakor ni imel v politiki nikdo jasnih in bistrih nazorov, ampak je bilo vse fanatično idealiziranje, tako je bila tudi moda zbrano krdelo neumnosti in smešnosti. Take zmešnjave morda ni videla niti Francoska prekucija. Narodna misel vročega laškega plemena ohranila se je v gorah Siciljskih in Abruških, katerih najugodneji posel je bilo roparstvo. Pa, glej čudo! klobuci teh ljudí imenovanih „Carbonari“ postali so moda polovice Evropine. Ideja ljudovladska kazala se je v rdeči kapi, katera je prav neskladno nasprotovala drugemu kroju, izposojenemu iz najbolj monarhične dobe cesarstva.

Ideje (kosmopolitično-prekucijske pa osebno-narodne) podale so si prijateljsko roko. Pa, kakor smo postavljali skupaj republikanca „Mazzini-ja“ s hrabrim Jelačičem, kakor smo spoštovali skupaj ljudi vse skoz nasprotnih načel v Přemislu Otokarju in Ivanu Husu, ravno tako nosili smo pri stari slovanski obleki jakobinske kapice, in gospé opasale so si konservativni oprsnjak s tribarvenim vezom, katerega zibelka je Francoska prekucija. (Kon. prih.)

Evo kos nemške učenosti!

Iz Šent-Urhške gore 11. sušca.

Unidan sem dobil letno poročilo „zoologično-botaniškega društva“ Dunajskega v roke. Pregledovaje njegov obsežek zapazim neki popis rastlinstva Gorenske strani z naslovom: „Beitrag zur Flora Oberkrains von Hans Engelthaler“, kateri je — kakor piše — leta 1872 in 1873 plazivši se po Gorenskih planinah cvetlice nabiral. Željno, rekel bi, prav hlastno začnem čitati ta popis njegov; al kako me že pri sedmi vrstici zbode v oči v nemški jezik prestavljeno imé Bohinjske planine „Črna prst“. In kaj mislite, kako ga je skoval? Le nikar se ne smejajte; vsaj veste: črni-a-o je po nemški „schwarz“, prst pa „Finger“; tedaj: črna prst = schwarzer Finger. Da bi ga vrag krcnil po prstih tacega Nemca, si mislim, ki imena krajev naše mile domovine tako neumno v nemščino prevaja. Ni čuda po takem, da iz naše Zaplate so napravili Sauplatte; iz Luž Lausch in druga taka imena, katera, ako bi jih psu na rep privezal, bi gotovo steklino dobil. — Ko „visokoučeni“ Hans vse kote in kraje popiše, kjer je nabiraje rastline se potikal, pravi: „botaniški izid svojih popotovanj priobčujem v sledečem imeniku, s tem pristavkom, da se nahajajo v njem le tista plemena, katera — ćujte! — na Kranjskem doslej, ali še niso bila najdena, ali pa sem jih na takih mestih nabiral, katerih popisi Kranjske flore, ki so doslej na svitlo došli, posebej ne opomnijo! In zdajci našteva te nam Kranjcem do zdaj „še nepoznane“ rastline in te so, naj vsaj prvih osem, tu navodim: „Atragene alpina“ (Črna prst, Prevale), katera pa na vsem Gorenskem pogorju raste; „Thalictrum aquilegifolium“ (Aufstieg von Mitterdorf — am Ufer der Gurk), ki se pa nahaja po grmovju, ob potocih po lozah in drugod po celi deželi. „Ranunculus hybridus“ (Mangart), katerega je po Gorenskih planinah povsod obilo, „Caltha palustris“ (pri izviru Bohinjske Save), mi pa pravimo: povsod, kjerkoli le žabe kvakajo, „Trollius europaeus“ (Wiesen um Feistritz) in „Aquilegia nigricans“ (Črna prst) obeh obilno na Zaplati in prvega poleg Kranjske gore cele kupe, „Aconitum Napellus“ (bei den Triglav Seen), tega je pa tukaj, kmalu od Šent-Urhške gore proti Krvavcu, potem v dolgih njivah med Grebenom in Krvavcem, posebno pa na Višencah toliko, da lahko vse homeopate ž njim previdimo. In tako našteva 154 plemen in vrst rastlin od njega v dveh letih na Kranjskem nabranih, med katerimi pa ne ene ni, da bi je Fleischman v svojem pregledu (synopsis) flore Kranjske že ne omenil in tudi več kot polovico njih najdeš ne samo po vsem Gorenskem pogorju, temuč tudi drugod, — in vendar „učeni“ Hans trdi, da jih doslej ali še noben našel ni, ali vsaj nihče še v kakem spisu njih mest, kjer rastejo, na tanko popisal. Bogme! naj bi kdo nas se predrznil pisati tako kolobocijo, nemci in nemškutarji bi kot gladni psi planili na-nj in ga do dobrega zmleli; ako pa piše kaki nemški „Hans“ in naj še tako otrobe veže, vendar je vse „izvrstno“, „sijajno“, „nedosegljivo“, „neverjetno učeno“! Mi pa pravimo:

Hans Sachs war ein Schuh-
Macher und Poet dazu.

Slovstvene stvari.

Mrvice slovniške in slovarske.

(Dalje.)

4.

Nekateri so jeli pisati: moraličen, moralično stališče.

To je že po vsi pravici šibal gospod, kateri „Novicam“ iz Gorice dopisuje, vendar brez uspeha, kakor je podoba.

Nedavno smo zopet našli v nekem časniku stavek: Moralično, dasiravno ne formalno, smo dosegli svoj namen. Zakaj se ni pisalo še: formalično? Ne bila bi napaka ni večja ni manja. Odkod se je vzela tukaj končnica: čen? Moralen, -lna, -lno edino je pravilno. Prav takó je tudi napak pisati: metrična mera, o kateri bode še mnogo govoriti in v kratkem. Tej novi (prvotno francoski) meri je za jednico vzet meter, beseda sicer grška, katero pa bodemo po naše sklanjali, namreč: meter, metra, pridevnik torej: metersk, ali morebiti tudi: metroven. Toraj: meterska mera. Končnica -ičen v tujkah vodi nazaj najraje do končnice: ika, ter je na svojem mestu samo tedaj, kadar iz te pohaja; na pr. metrika, torej: metrično pravilo (prozodijsko), logika — logičen, politika — političen, matematika — matematičen, tudi: klasik — klasičen itd.

5.

Kaj je besedica: jeli? Morebiti zgolj vprašavnica? Ako pogledamo v staroslovenski in Vukov srbski slovar, najdemo, da ni.

Zložena je marveč iz glagola: je in vprašavnice: li; torej bodemo, rabeč li, rekli v zdanjem času: sem li, si li, je li, smo li itd., a v preteklem času: sem li bil, si li bil, je li bil, smo li bili itd. Napačno je torej: Jeli ste zdravi? in tavtologija je: jeli je tvoj brat domá. Logično bi moglo to biti samo, ako bi se primislil še veznik: da, namreč: jeli da je (ist es so, daß —).

Niti se je ogibati naše stare vprašavnice: ali, ker je res povsod v narodu, in ker jo tudi pozná staroslovenščina, ki ima: a ili? in pa: ali? in s srbščino vred še tudi: dà li? No poreče kdo: Kakó da se tudi v hrvatskih listih čita včasih: jeli je bio? To bode najbržé odtod, ker je i pri Hrvatih več piscev, nego temeljitih znateljev slovnice hrv.

Še nekaj. Vprašavni li mora stati brž za glagolom in tudi brž za besedico bi, ter pred zaimkom se, kadar je glagol povračaven. Torej: Smem li se zanesti? in nikoli ne: se li smem zanesti? Vendar more li se verjeti kaj tacega? in ne: Vendar se li more verjeti? Ne bi li se dalo? in ne: ne bi se li dalo? Red: se li smem? takó je protiven slovanskemu jeziku, da bi se brez straha izgube lahko razpisalo tehtno darilo temu, kdor bi kaj tacega drugod našel. Pa mi odvrne kdo: neknjižni Slovenec takó govorí, torej ide za opravičeno lastovitost ali svojstvenost našega jezika. Ni verjeti, ampak verjetnejše je, da se to sme pripisati tujemu, zlasti nemškemu vplivu. Nemec ne more začeti stavka z glagolom, ter potrebuje breznaglasnice s kraja, na pr.: es war einmal ein König, er war itd. od tod izvira i naša navada, ker je drugi slovanski jeziki ne potrjajo.

6.

Včasih se najde v kakem slovenskem listu: žrtovati za opfern, kar je pogrešno. Pravilno se piše ta glagol, brez katerega skoraj res ne moremo izhajati, žrtvovati od samost. žrtva (starosl. in rusk.), tako tudi žrtvenik, požrtvovaven itd.

7.

Večkrat se pogrešno piše *šč*, kjer ima *š* biti, na pr. manjščina mesto: manjšina ali manjina. Odkod bi se tukaj vzel *šč*? saj v besedi: manjši ni duha ne sluha od kakega *sk* ali st. Nasproti pa: slovenščina, od slovens*ki*. (Dal. prih.)

Naši dopisi.

Iz Črnovic v Bukovini 12. marca. — Tudi pri nas je vladala ostra zima. Še zdaj imamo snega do 4 čevlje, mraza pa smo imeli te dni do 24 stopinj; včeraj pa danes pihljá mlačen veter, tako, da se je bati, da ne bi Črnovice splavale po snežnici. Koliko blata in vode stojí včasih po naših ulicah, sodite lahko iz tega, da je preteklo jesen utonil deček iz druge realke o deževnem vremenu v grabnu na mestni ulici v blatu in deževnici. — Dragina je takošnja kakor na Dunaji; obrtnije malo; kupčija je vsa v židovskih rokah; kaj pa je žid, to vé ves svet. *)

V Gorici 13. marca. — Včeraj smo izvedeli po telegramu g. grofa Coronini-a (dež. poslanca), da pride svetli cesar tudi v Gorico, in sicer 4. aprila. — Danes imamo najlepše spomladansko vreme. — Morilca nesrečnega Lašić-a iz Renč (umorjenega Božični večer l. l.) so predvčeranjim na 8 let ječe obsodili; tovaruše njegove pa na 2 leti ½ leta in 3 tedne. Morilcu je priimek Petrin. Obnašal se je pri obravnavi surovo in predrzno.

Iz Materijske okolice na Notranjskem 4. sušca. **) (*Vprašanje na Materijskega župana.*) „Vsaka reč ima dve strani, tako je tudi letošnja ostra zima Materijcem naklonila precejšen dobiček s tem, da so veliko ledú prodali v Trst. Pridno so ga nakladali na vozove svoje in ga v Prestranek na železnico vozili; tudi Matenjski župan se je s kravo in konjem enmalo pa prav malo opiral z vožnjo ledu; ko pa so iz Trsta pridnim Matenjcem došli lepi denarci, je župan tebi nič meni nič kar 200 gold. v svoj žep utaknil. Vse se je čudilo, po katerem računu si je on odštel celih 200 gold., in ko je nekdo nekaj malega o tem čudnem računu županovem besedoval, dal ga je menda za 48 ur zapreti! Mi pa iz tega zapora nismo še prepričani, da je županu res šlo 200 gld. plače za led; zato ga očitno vprašamo: kako je on računal, da je v svoj žep vtaknil toliki znesek? le ko nam očitno dokaže, kako je on sebi in drugim račun delal, bodemo razsodili, ali je onih 200 gold. po pravici ali krivici si prilastil. Zato, gospod župan, opravičite se očitno pred svetom!

Iz Idrije 15. febr. — V „Laib. Ztg.“ se nahaja od tod dopis, ki sicer ne zagovarja naravnost Samassovih zvonov, iz katerega je pa vendar razvidna jeza zarad tega, kar so „Novice“ o njih pisale. In vendar smo „Novicam“ še premalo poročili, lahko bi bili popisali več pôl o nevolji in razdraženosti prebivalcev zavoljo takih zvonov. Toda če „Laib. Zeitg.“ že g. Samasso pod svoje krilo jemlje, zakaj ne pové, kako je z onimi zvonovi, o katerih je nedavno poročala, da so bili nekam na Poljsko naročeni, češ, „našega Samassa zvonarska slava sega že čez meje naših dežel, celó na Poljsko.“ Ali so ti zvonovi Poljakom po volji? Kako spričalo je dobil gosp. Samassa od njih? Ali bi ne hotel priobčiti ga? ***)

---

*) Radostni sprejmemo drugi pot kaj več. Vred.

**) Ta dopis pod adreso „Slov. Novicam v Ibljani“ je bil, kakor poštni pečat kaže, 5. dne t. m. v Postojni na pošto dan; al pošta Postojnska ne pozna „Ibljane“, zato je pismo romalo na Reko, kakor pečat Reške pošte od 5. dne t. m. kaže. Ker pa na Reškem nimajo „Ibljane“, zato so pismo napotili v Senj v Dalmacijo, kamor je došlo 7. t. m.; tu še le so vedeli, da Ljubljano prosto ljudstvo tudi imenuje „Ibljano“, in odposlali so pismo le-sem, kamor je po petdnevnem romarstvu 10. dne t. m. srečno prišlo — na čast pošti Postojnski! Vred.

***) Težko! Kakor smo zvedeli, so tudi po „Laib. Ztg.“ toliko hvaljeni zvonovi skaženi. Vred.

Iz Bukovšce na Gorenjskem 12. febr. (*Samassovi zvonovi.*) Ker ste, drage „Novice", gotovo na korist cerkvenim predstojništvom, že mnogo pisale o g. Samassi in njegovih zvonovih in s tem zaslužile si splošno zahvalo, izvolite priobčiti ob kratkem tudi to-le: Pri nas smo mislili leta 1872 za cerkev naročiti nove zvonove in se obrnili do g. Samasse, pa tudi do g. Hilzerja v Dunajskem Novem mestu. Oba sta nam poslala svoje pogoje. Gosp. Samassa je rekel, da za glas *Es* mora imeti veliki zvon 19 centov; za cent je zahteval 95 gold., pri naročenji 10% denarja naprej, pa tudi stare zvonove, predno bi se lili novi, kar bi se zgodilo v treh mesecih. Gosp. Hilzerjevi pogoji pa so bili: Véliki zvon mora tehtati 18 centov, cent po 85 gold., nič denarja naprej in stari zvonovi utegnejo ostati v zvoniku, dokler ne pridejo novi, ki bodo v 6 do 8 tednih vliti. Lahko se razumi, da smo si naročili zvonove potem pri g. Hilzerju, ker smo po vsem tem prihranili si samo pri velikem zvonu 275 gold., ni bilo treba denarja in starih zvonov naprej dati in so novi zvonovi bili v odločenem času gotovi. Ko so nam došli, smo jih bili vsi res veseli. Imajo čist, jasen glas in lepo vnanjo obliko, tako da je treba enacih daleč okrog iskati. Če bi bili pa dobili jih od g. Samasse, Bog vé, kaki bi bili! In vendar koliko dražje bi jih bili plačali možu, ki ob našem denarju živeč in bogateč vendar drží z najhujšimi nasprotniki našimi. — Iz Bohinjske Bistrice sem zvedel, da so tam naročili pred nekoliko leti pri g. Samassi zvon. Ko jim je došel, ni imel naročenega glasu, pač pa več spok, tako da so mu ga nazaj poslali — ne celega, ampak po prošnji g. Samasse razbitega v zaboju. Po vsem tem pač lahko vsak previdi, pri čem smo z g. Samasso in njegovimi zvonovi.

Iz Dol 13. sušca. (*Očitna zahvala.*) V dolžnost si štejem v imenu vseh druzih iz celega srca se zahvaliti sl. kmetijski družbi v Ljubljani, ki je tudi nam Dolanom in Lažanom blagovolila podeliti iz subvencijskega zaklada 100 gold. podpore za napravo kalí, katera je res pri nas živa potreba. Prvo polovico smo že prejeli; kakor hitro nam vreme privoli, hočemo delo pričeti in v svoj prid tudi dobro izvršiti. In zakaj bi ne? saj si bomo dostikrat vročo žejo ugasili in našo živinico napojili. Še enkrat tedaj, hvala vsim gospodom c. kr. kmetijske družbe! Janez Borštnik.

Iz Dol 13. sušca. (*Srčno zahvalo*) izrekam sl. kmetijski družbi za mojo uslišano prošnjo, da mi je blagovolila dati brezplačno nekoliko sadnih dreves; zahvalujem se pa ob enem tudi vsem istim gospodom, ki so podpirali mojo prošnjo. Bog daj srečo v vseh ozirih sl. kmetijski družbi, ki ima preblagi namen dobrote deliti kmetijstvu; Bog daj pa tudi že boljše in ugodnejše vreme nam kmetom, da bomo mogli drevesca saditi in po njih dobrote vživati.

Ivan Borštnik.

Iz Ljubljane. (*Razglas svilorejcem!*) Kmetijska družba Kranjska je od c. kr. svilorejnega zavoda v Gorici po naročilu svojem ravnokar prejela seme svilnih črvičev, ki je bilo po celični sistemi od najzanesljivejših svilorejcev pridelano in od imenovanega Goriškega poskuševališča preiskano ter za popolnoma zdravo spoznano. — To seme oddaja kmetijska družba domačim svilorejcem za polovico kupne cene, namreč 1 lot po 3 gold. 50 kr.; učitelji ljudskih šol pa, kateri po spričalu krajnega šolskega sveta dokažejo, da šolsko mladino v sviloreji podučujejo, dobijo ¼ lota tega semena brezplačno. — Kdor ga tedaj želi dobiti, naj se z besedo ali pismom do 15. aprila t. l. obrne na pisarnico družbe kmetijske (v Salendrove ulice št. 195.)

Glavni odbor družbe kmetijske Kranjske v Ljubljani 16. sušca 1875.

— (*Iz seje deželnega odbora 12. marca.*) Posvetovalo se je o predlogih vodstva sadje- in vinorejske šole na Slapu zaradi pomnoženja dijaških štipendij za to šolo in zaradi nekaterih pozicij šolskega proračuna za leto 1876. — Sklenilo se je, sklicati enketno komisijo ob času deželnega zborovanja v posvetovanje o načrtu nove občinske postave v dotiki z vpeljavo glavnih občin. — Na dopis deželnega šolskega sveta zaradi podelitve učiteljske službe v Žireh učitelju Leop. Božiču je deželni odbor pritrdil predlogu dotičnega krajnega in okrajnega šolskega sveta. — Prošnja županstva občine Mirna za pomoč, da bi se občini naklonila štantnina od 2 letnih sejmov, katero zdaj Mirnska grajščina za-se pobira, izročí se, ker ne spada v področje deželnega odbora, deželni vladi v kompetentno obravnavo. — Dopis deželne vlade, da se je obrnila na ministerstvo za napravo žandarmerijske postaje v Bledu, vzel se je na znanje.

— Kakor se zdaj kaže, vendar starodavne pritožbe Idrijčanov zarad strupenega sopara, ki se od živega srebra vlega po okolici, ne bodo brez vspeha, kajti dva strokovnjaka kemikarja sta naša, da vkljub vsem prenaredbam Lipoldovim pri ondašnjem rudniku vendar vsak dan blizo do 4 funte živega srebra izpuhtí po okolici in ostrupení rastlinstvo in vodo. Pač čudno je to, da leta in leta pretekó, predno svitloba resnice predere mèglo nasprotovanja in birokratične trme!

— (*Društvo za brambo živali*) se je lansko leto osnovalo v Gradcu, ki ima podružnico tudi na Kranjskem, kateri načelnik je gosp. France Müller, vrednik „Laib. Ztg." in ki sprejema vstopnino v to društvo po 50 kr. in letni donesek po 1 gld. Namen tega društva, zabranjevati trpinčenje živali, je gotovo dober, zato smo Slovenci blizo pred 30 leti v ta namen izdajali na tisuče koristnih knjižic brez podob in s podobami, česar se gotovo dobro spominjajo tudi bralci „Novic", ki so videli doklade takošnje; oni pa tudi vedó, kako neutrudljiv je bil naš ranjki Val. Stanik v Gorici.

— (*Gosp. J. Zelen iz Senožeč*) nam piše, da dozdaj niti ustmeno niti pismeno ni agitiral in tudi ne bo za poslanstvo, — da pa, ker je v deželnem zboru tudi na narodni strani dovolj juristov, ki so gotovo toliko zmožni kot juristi na nenarodni strani, bilo bi potrebno, da bi si Notranjci izmed sebe poslanca izbrali, ki pozna nadloge kmetijskega stanu in se za nj poteguje. — Gotovo nihče ne bo trdil, da v gosp. Zelenovih besedah ni zrna resnice; al od druge strani nam pa tudi on ne bode odrekel tega, da deželni zastop ni specijalni občinski zastop, — da v sklepih postav itd. gré za celo deželo, — da narodni poslanci, pa tudi nenarodni, dobro poznajo nadloge kmetijskega stanú, za katerega so že večkrat vse svoje močí napenjali, da pa niso oni krivi, ako niso dosegli, česar so želeli, — in da vsacemu rodoljubu Notranjskemu je v vsakem zboru pot odprta, s peticijami stopiti pred njega in mu razodeti nadloge Notranjcev.

— Te dni je nenadoma glas počil po mestu, da kanonik pl. Premerstein ima po smrti Zavašnikovi postati ud deželnega šolskega sveta. Čeravno je dandanes na svetu vse mogoče, vendar še na čast nekaterim, ki plačane ali častne službe oddajajo, misliti smemo, da pri tem gledajo na sposobnost in ne na osobnost, in da gosp. kanonika, ki se nikjer, najmanj pa v Vinici, ni vkvarjal s šolstvom, o katerem imamo dandanes že cele foliante postav, nikakor ne žalimo, ako rečemo, da za deželno šolsko svetovalstvo on nima „vestes nuptiales" memo mnogo druzih mož, ki si večidel svojega življenja s šolstvom glavo ubijajo. Če pa

ima deželni šolski svèt zbornica biti le tacih zastopnikov cerkve in naroda našega, ki so sedanji vladni sistemi „persona grata“, no, potem naj si jih pa izbere minister Strehmajer kar naravnost sam, in iz enega tvorila bodo soglasno tekli vsi sklepi šolskega sveta „ad majorem gloriam“ sedanjega liberalizma, kateremu po vseh deželah Avstrije sta zdaj malika — le brezverstvo in pa nemščina!

— (*Štirje krasni novi zvonovi iz Hilzerjeve zvonarije*) so prišli v pondeljek po železnici iz Dunajskega Novega mesta v Ljubljano, od kodar so jih ovenčane s slovenskimi zastavami in cvetlicami slovesno odpeljali k Mariji Devici v Polje.

— (*Kamnosek Peter Toman in pa minister Banhans.*) Neki krčmar je te dni v Blatni vasi srečal krčmarja, o katerem je vedel, da tudi v njegovo krčmo zahaja Peter Toman, zdaj po milosti c. k. beričev tudi „Kammerrath“ kupčijsko-obrtnijske zbornice Ljubljanske, ter ga radoveden vpraša: naj mu pové, ali ga Peter tudi pri njem že več dni vselej polič manj spije, kakor je sicer njegova navada, in se v kot stisne, pa v enomer ponavlja besede: „meine Herren!“ — „meine Herren!“ — in pa le spet: „meine Herren!“ — „meine Herren!“, včasih pa tudi še vmes: „Herr Ministerialrath!“ „Herr Ministerialrath v. Vesteneck!“ tako, da ne jaz, ne natakarica vedela nisva, ali se Peter meša ali kaj? — Res je taka — mu odgovorí drug krčmar — tudi pri nas, kedar pride, ravno tako počenja; pa tudi jaz nisem vedel, kaj bi mislil od Petra; al predvčerajšnjem mi je prijatelj, ki bere pridno Dunajske časnike, uganil to zastavico rekoč: „Kamrath“ Peter Toman je slišal, da je neka Pemska kupčijska zbornica ministru Banhansu zaupnico poslala; zdaj pa študira in si glavo ubija, kako bi predlog stavil Ljubljanski handelskamri, da *tudi* ona ministru tako zaupnico pošlje; ker pa ni še v celem svojem življenji nobenega javnega govora imel, zato mu, kjer gre in sedi, zmirom po glavi rojí, kako bi v zbornici začel svoj nagovor. Podoba je, da dozdaj še ni prišel čez besede „meine Herren“, ker se mu beseda v nemškem jeziku opoteka, pa tudi ne vé, kaj bi rekel. — „Vsaj imate res prav — mu odgovorí prvi krčmar — kaj tacega mora biti; nama obema je pa Petrov predlog na škodo zavoljo poliča, ki ga manj spije, zato mu želim, da bi se kmalu rešil svojih težav in bi mu „fix und fertig“ iz glave skočila zaupnica, ki mu kakor mora možgane tlači.“

— (*Slovensko gledišče.*) V poslednji predstavi smo videli tu igre. Prva „Perziški šawl“ je prav angleško-dolgočasna malenkost, ki po prevodu v slovensko ni nič pridobila. Vkljub prizadevanji gospodičine Podkrajšekove in gosp. Schmidta toraj ni mogla ogreti občinstva. Skoro isto sme se reči o drugi igri „Sklenica čaja“, katere slovenski prevod je tako neizrečeno slab, da zginejo večidel vse šale originala. Gospod Kajzel je bil vendar-le izvrstna komična figura, tudi gospodična Ledarjeva je bila boljša nego navadno, in gosp. Juvančič je igral prav dobro; ko bi bil jezik prevoda boljši, bolj domač, bi bila mična igra gotovo občinstvo bolj ogrela. — Tem bolj so se pa ogreli poslušalci pri tretji igri, opereti „Mesečnica“, v kateri so gospodične Piskarjeva, Namretova in Barnasova ter gosp. Nolli pevski del jako dobro izvršili, za kar gre — razen njim — še posebna hvala čitalničnemu pevovodji gosp. Stöcklnu, s čegar trudom se je spravila opereta na oder. Vojaška godba je bila precizna. — Kaj hočemo pa reči o že znani izvrstni burki „Čevljar-baron“, po g. Alešovcu za naše razmere vstrojeni, katero smo slišali preteklo nedeljo? Nič druzega, ko da je glavna naloga bila v g. Kajzeljevih rokah in da je g. Nolli poslušalce z osoljenimi zbadajočimi kupleti iznenadil. Kakor vselej je tudi zdaj tej burki sledil viharen plosk, vojaška godba pa je med akti storila svoje, da je bil z večerom vsak čez in čez zadovoljen, ker so tudi drugi igralci vrlo se obnašali. Gledišče je bilo pošteno polno, bolj ko zadnjikrat.

— (*Poslano.*) Notica v „Laib. Tagblatt-u“ od pretekle sobote si zopet prizadeva g. dr. Razlaga zoper nezaupnice braniti in pri tej priliki poleg različnih meni privoščenih psovk trdi: da sem uradno popotoval (Commissionsreise) v Vipavo v zadevah zemljiškega davka, — vspeh pa da je bila zadnja dr. Razlagu iz Notranjskega došla nezaupnica; — nadalje trdi „Tagbl.“, da sem Gorenskim soseskam za drag denar zoper preobloženje z zemljiškim davkom izdelaval pritožbe po maniri zakotnih pisačev. — Vse to je gola laž! Bil sem sicer iz Laškega, kamor sem na lastne stroške in ne uradno popotoval, domú gredé dve uri v Vipavi. Al o dr. Razlagu z nobeno živo dušo nisem spregovoril besedice, še celó mislil nisem na-nj. Izdelal sem pa za Radoljške in Bohinjske soseske res pritožbo zoper vrstilno tarifo, a ne za drag denar, ampak za tako ceno kakor brat bratu, in z dobro vestjo rečeno, ne s „frazami“, ker bi sicer ne bilo mogoče, da je deželna komisija glavne točke moje pritožbe, načeloma za vso deželo za merodajne spoznala in ako bi bil v poljedelstvu res tako neizveden in tako nezmožen kakor „Tagblatt“ trdi, bi menda deželna komisija, v kateri so z menoj vred znani izvrstni poljedelci: gospodje bar. Wurzbach, vit. Zavinšek, dr. Ahačič in F. Košir, ne bila meni naložila, poročati o najvažnejšem in najobširnejšem oddelku, namreč o tarifi za njive. Ali je konečno g. dr. Razlagu „Tagblattovo“ zagovarjanje na čast ali ne, tega presojati me ne briga; jaz za svojo osebo le to čutim, da bi mi nikakoršna nezaupnica ne bila hujša in razžaljivejša kakor hvala in zagovarjanje „Tagblattovo“.

V Ljubljani 15. marca 1875.

Dr. Poklukar.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — V državnem zboru je razgovor o postavi zarad davkov od poslopij pri kraji. Stavljenih je bilo več nasvetov o premembah posamesnih določeb, a bili so vsi zavrženi. Manjšina odseka za pretres te postave voljenega je podala po poročevalcu svojem, poslancu Krzeczunowicz-u jako temeljito izdelan nasvèt manjšine, v katerem je dokazana nepravičnost tega davka, ki bo posebno zadel mesta po deželi, kajti izvzemši glavna mesta bo povsod više nego je zdaj. Razen tega je davek neprilično odmerjen, ni se jemal ozir ne na posebne razmere, ne na vreme po posamesnih deželah. Konečno povdarja poročilo to, da bi bilo zdaj že čas premišljevati, da državni blagajnici se ne pomaga toliko po povišanji davkov, kolikor s tem, da se ogiba vlada nepotrebnih stroškov, ali z drugo besedo: da se denar nabira po krajcarjih, po goldinarjih pa tje meče. — Ta predlog v zbornici ni obveljal, al važen je vendar-le zarad tega, ker je iz njega razvidno, kako malo se večina tega državnega zbora zmeni za blagor ljudstva; komur ti jasni dokazi ne odpró oči, ta je gotovo slep, ali pa — kaj druzega.

— Kakor Dunajski časniki pripovedujejo, nastopi presvitli cesar potovanje svoje v Dalmacijo 2. dne aprila; najpred obiše Trst, kjer neki 2 dni ostane; od tod gre v Gorico (glej dopis v današnjem listu), iz Gorice pa v Benedke, odkodar se na parobrodu podá v Pulj (Pola) in od tod v Zader. V Benedkah, pravijo, se shaja z kraljem Laškim; ta shod bo Benečane v neko zadrego spravil v tem, ali bi poprejšnjega ali

sedanjega svojega kralja z živahnejšimi evviva-klici pozdravljali.

— Zbornica poslancev je tudi obravnavala Črnoviško nemško vseučilišče, poslanec Czarkievicz in Hormuzaki sta v imenu Rumunskega naroda zahtevala, da naj se vseučilišče ozira tudi na potrebščine Rumunskega jezika; poravnanje reke Zile na Koroškem se je dovolilo; stroški so cenjeni na 763.000 gold., 4 desetine bode dala država, 4 desetine pa Koroška dežela, katere ji bode država brezobrestno posodila. — Poslanec Pfeifer (recte, kakor se nam piše, dr. Razlag) je z 21 druzimi poslanci interpeliral ministra Stremayr-a: kako to, da za Kranjsko deželo ni še imenovan nov škof, ker po novih verskih postavah nobena duhovska služba čez leto dni ne sme ostati prazna? „Vaterland" radovedno praša, kje da je bila ta interpelacija zložena?

Česko. — Pri volitvah za deželni zbor so, kolikor nam je dozdaj znano, po kmetijskih občinah povsod sijajno zmagali Staročehi proti nemškim in mladočeskim kandidatom.

Francosko. — Državni zbor je zopet za nekoliko časa Francosko državo proklamiral za republiko. Dokler jej je Mac-Mahon na čelu, bode životarila; ko pa na njegovo mesto posadijo druzega, in republikancu izročijo predsedstvo vlade, se bode republika premenila v konvent ali komuno.

Nemčija. — Bismark vzame res odpust za pol leta. Njegovi častitelji, ki mislijo, da brez Bismarka ne more svet več obstati, so zarad tega odpusta zelo potrti in se tolažijo le s tem, da Bizmark vkljub temu obdrži vladno krmilo v svojih rokah. Vsled papeževe okrožnice zoper Pruske postave, katoliški cerkvi sovražne, preganja sedaj vlada ne samo katoliške duhovne, temuč tudi katoliške uradnike. In časnik „Kölnische Zeitung" v svoji togoti zoper papeža tako daleč sega, da pravi, da je sreča zdaj za papeža, da ni več vladar Rimske države, sicer bi se mu primerilo, da bi Pruske bojne ladije prijadrale v Civitavecchio, Pruski vojaki Rim obsedli itd.

Za nagrobni spominek Hicingerjev so dalje darovali: gosp. Anton Kerčon, župnik Rudenski, 1 gold.

Listnica vredništva. Gosp. L. P. v Srednjivasi: s poslanim začnemo drugi pot; danes ni bilo mogoče; — gosp. J. N. na D: Tudi tako!

Častitim rojakom in vsem drugim častiteljem dr. Etbina Coste! *)

29. januarija t. l. smo stopili pred Vas z britkim poročilom, da nam je nemila smrt nenadoma vzela gospoda dr. Etbina Costo.

Ta vest pretresla ni samo src rodoljubov domovine naše, temveč tudi mnogobrojno število častiteljev njegovih dalječ zunaj nje, čemur priča bili so glasi žalosti, ki se je odmevala po različnih časnikih, in pa sprevod trupla umrlega na pokopališče 30. januarja, katerega so se prebivalci dežele naše, brez razločka političnega strančarstva, tako obilo udeležili, da Ljubljana ni še videla pogreba tako velikanskega.

Danes stopimo združeni zopet pred Vas, al z drugim poslom, namreč tem, da Vas vljudno vabimo k udeležbi pri stavbi spominka na mesto, kjer počiva mož, ki ga narod naš prišteva najodličnejim sinovom domovine svoje.

S tem činom storimo mi to, kar stori vsak izobražen narod zasluženim rojakom svojim, in spolnujemo dolžnost hvaležnosti do domoljuba, ki se je ves žrtvoval narodu svojemu, in čegar životopis izrazujejo tri kratke pa veliko pomenljive besedice: delavnost, skrb, boj, to je, delavnost neumorna, skrbi velike in neprenehani boj za blagor naroda našega, kateremu je ranjki do zadnjega diha bil udan kot verni sin matere katoliške cerkve in vedno zvest Avstrijan.

Njemu na gomilo hočemo staviti dostojin spominek iz kamna ali brona, in ko bi doneskov za-nj nabralo se več, staviti mu tudi v kaki ustanovi še drug spominek, ki ostane stanovitnejši nego znamenje iz kamenja ali brona.

Sprejeli bodemo zato hvaležno vsak veči ali mali dar v ta namen, kajti prav to kazalo bode svetu, da je mu stavil spominek narod naš, združen s častitelji ranjega tudi zunaj domovine naše. —

Doneske sprejemata blagajnik družbe kmetijske gospod Andrej Brus in pa blagajnik Matice slovenske gosp. Ivan Vilhar; potrjevali pa se bodo sprejeti doneski po „Novicah".

V Ljubljani 14. sušca 1875.

Karol baron Wurzbach,
predsednik c. k. družbe kmetijske.

Peter Kozler,
podpredsednik „Matice slovenske."

Dr. Jan. Bleiweis,
predsednik narodne čitalnice in političnega društva „Slovenije."

Viljelm grof Wurmbrand,
predsednik katoliškega društva.

Jan. Murnik,
predsednik dramatičnega društva.

Josip Nolli,
starosta „Sokola"

Franjo Ravnikar,
predsednik glasbene Matice.

J. N. Horak,
predstojnik podpornega obrtn. društva.

Janez Gnezda,
predsednik katol. društva rokodelskih pomočnikov.

---

*) Sl. vredništvo slovenskih in slovanskih časnikov v obče vljudno prosimo ponatisniti celi ta poziv, ali vsaj iz njega povzeti bistveno stvar. Vred.

Odgovorni vrednik: **Alojzi Majer.** — Založnik: **Jožef Blaznikovi dedači** v Ljubljani.